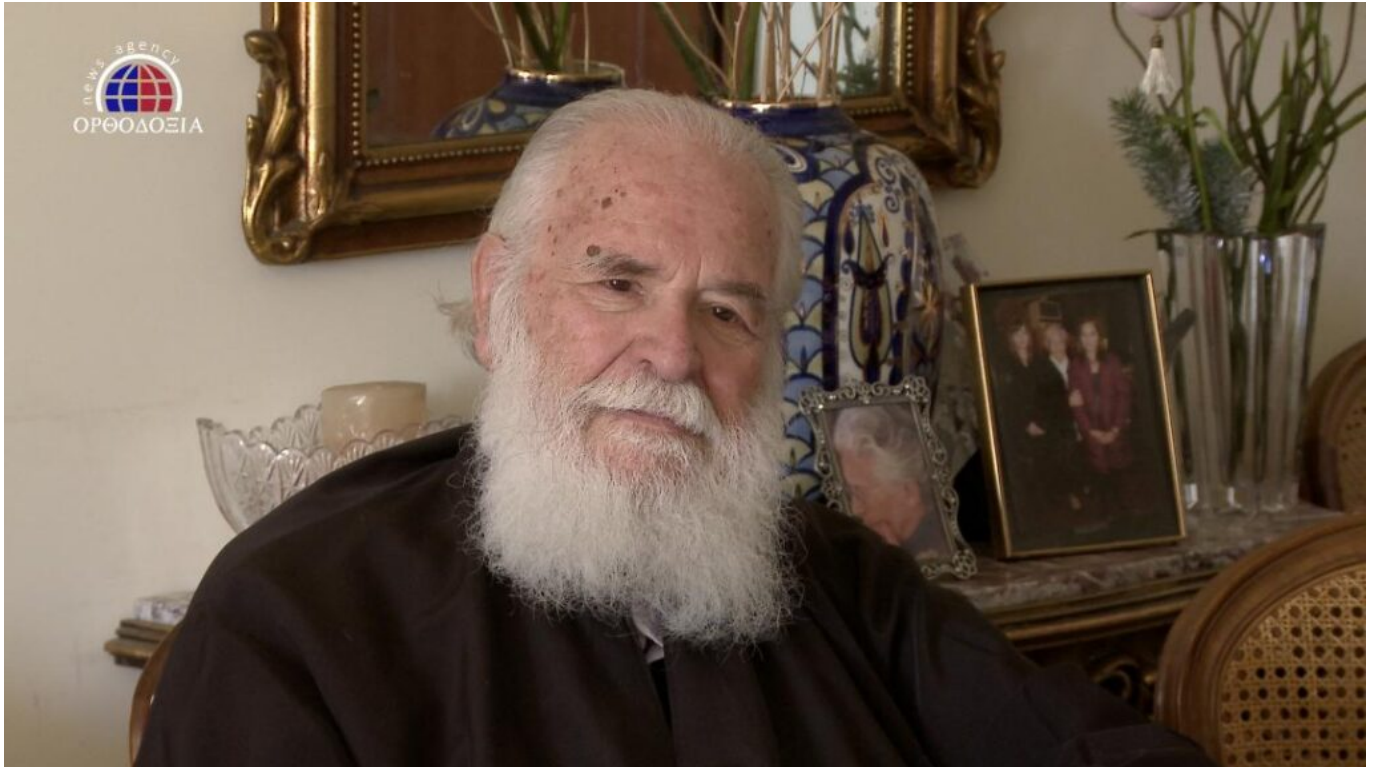

Ιωάννης Καποδίστριας: Ο πολιτικός - μάρτυρας της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού

/ [Γνώμες](#)

Του π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού

Τὸ πρόσωπο καὶ ἡ πολιτικὴ πράξη τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια (1766-1831) ἔχουν δεχθεῖ πολλές ἐρμηνεῖες. Σημασία ὅμως ἔχει, ὅτι κάθε ιδεολογικὸς χῶρος ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν ταυτίσει μαζί του. Ἄλλ' αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει τὴν μεγαλοσύνη του. Αὐτὸ ὅμως πὺν φανερῶνει μίᾳ σφαιρικῇ προσέγγισι τοῦ εἶναι, ὅτι ὅλη ἡ δράση του ἀπέρρεε ἀπὸ τὴν βιωματικὴ σχέση του μὲ τὴν παράδοση τοῦ Γένους του. Ἔτσι, μπορεῖ μὲν νὰ ὀνομασθεῖ «εὐρωπαϊστὴς», διότι εὐεργέτησε τὴν Εὐρώπῃ ποικιλοτρόπως, ἡ εὐρωπαϊκὴ ὅμως πολιτικὴ του καὶ οἱ συναφεῖς μὲ αὐτὴν στόχοι του, ἀποδεικνύουν, ὅτι ἐκεῖνος δὲν ἀπέβλεπε στὴν Εὐρώπῃ τοῦ Καρλομάγνου ἢ τοῦ Ναπολέοντος, τοῦ Μέττερνιχ, τῆς κληρονομικῆς-φεουδαρχικῆς (ράτσιστικῆς) ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ σὲ μίαν Εὐρώπῃ, πὺν προσδιοριζόταν ἀπὸ τὸ ἑλληνορθόδοξο φρόνημά του. Ἡ εὐρωπαϊκὴ δράση του ἀναπτυσσόταν παράλληλα μὲ τὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ του. Αὐτὸ ὅμως σημαίνει, ὅτι ἦταν ἐνιαία καὶ ἀδιάτμητη προσωπικότητα, μίᾳ δὲ ἀπλὴ σύγκριση μὲ τὴ συνέχεια τοῦ πολιτικοῦ μας βίου πείθει, ὅτι ὁ Καποδίστριας ὑπῆρξε ὁ ΜΟΝΟΣ πολιτικὸς μας ἡγέτης βαπτισμένος ὁλόκληρος στὴν πατερικὴ Ὁρθοδοξία, πὺν ὑπῆρξε ἄλλωστε καὶ ἡ παράδοση τῆς ἀρχαίας Ἑνωμένης Εὐρώπῃς

μέχρι τὸ σχίσμα (1054).

Αὐτὴ τὴν προσέγγιση τοῦ Μεγάλου αὐτοῦ Ἄνδρὸς θὰ ἐπιχειρήσουμε στὴ συνέχεια, μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς Ἑλληνοορθοδοξίας (Ῥωμηοσύνης).

1. Στὶς 2 Ἀπριλίου 1827 ἡ Γ΄ Ἐθνικὴ Συνέλευση τῶν Ἑλλήνων ψήφισε τὸν Καποδίστρια πρῶτο Κυβερνήτη τῆς ἐλευθέρας μικρᾶς Ἑλλάδος. Καὶ ἐκεῖνος, ἔχοντας συνείδηση, ὡς διπλωμάτης καριέρας, τῆς περιπέτειας, στὴν ὁποία ἐκούσια στρατευόταν, ἔγραφε στὸν πιστὸ φίλο του Ἐϋνάρδο: «Εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ ἄρω τὸν οὐρανόθεν ἐπικαταβαίνοντά μου σταυρὸν». Μὲ προφητικὴ ἐνόραση διέβλεπε, ὅτι ἡ ἀνάληψη τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦταν παρὰ μαρτυρικὴ πορεία καὶ θυσία. Δὲν μπορούσε ὅμως νὰ ἀρνηθεῖ τὴν πρόσκληση τῆς Πατρίδος. Τὴν συγκατάνευσή του ἔβλεπε ὡς «ὀφειλὴν εἰς ἱερὰν ὑπόθεσιν» τῆς Τὸ μέγεθος ὅμως τῆς θυσίας του ἦταν εἰς θέση νὰ ἐκτιμήσουν οἱ ἄλλοι. Ἔτσι, ὁ αὐστριακὸς διπλωμάτης καὶ ἱστορικὸς Πρόκες Ὅστεν σημειώνει στὴν ἱστορία του, ὅτι, ὅπως ἦταν τότε ἡ Ἑλλάδα, πιθανώτερο ἦταν νὰ στηρίξει ὁ Καποδίστριας τὴν Ἑλλάδα, παρὰ ἡ Ἑλλάδα τὸν Καποδίστρια. Καὶ πράγματι, ὁ Καποδίστριας ἀποτελεῖ μοναδικὴ περίπτωση, ἴσως ὄχι μόνο στὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία, πολιτικοῦ, ποὺ ἀρνήθηκε κάθε «χρηματικὴν χορηγίαν», διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνει τὸ δημόσιο Ταμεῖο. Δὲν ζήτησε, οὔτε πῆρε τίποτε ἀπὸ τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ ἔδωσε τὰ πάντα στὴν Πατρίδα.

Τὸ Ἔθνος προσέβλεψε μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν μεγάλο αὐτὸν Ἕλληνα πολιτικό, γνωστὸ ἤδη στὴν Εὐρώπη καὶ τὸν κόσμον, καὶ στήριξε σ' αὐτὸν τὶς ἐλπίδες του. Ὑπακούοντας στὸ κέλευσμα τοῦ ἄλλου μάρτυρα τῆς ἐλευθερίας μας Ῥήγα Βελεστινλή: «καὶ τῆς Πατρίδος ἕνας νὰ γένη ἀρχηγός», δὲν στράφηκε σὲ κανένα ξένο, οὔτε καν ζήτησε εὐρωπαϊὸ βασιλέα, ἀλλὰ ἐφάρμοσε τὸ γραφικόν: «Ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα, οὐ δυνήσῃ καταστήσαι ἐπὶ σεαυτὸν ἄνθρωπον ἀλλότριον, τί οὐκ ἀδελφός σου ἔστιν» (Δευτ. 17, 15). Ὡς ἐκλεκτός του Ἔθνους ἦλθε νὰ κυβερνήσει ὁ Καποδίστριας, διὰ νὰ μεταβάλλει τὸ χάος, ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν Ἑλλάδα, σὲ τάξη, δημιουργώντας ἀπὸ αὐτὸ κράτος σύγχρονο καὶ βιώσιμο. Κατανοώντας δὲ τὴν ἐκλογή του, ὡς τοῦ «ἐνδὸς ἀνδρὸς ἀρχήν», θέλησε μὲν νὰ συγκεντρώσει στὰ χέρια του ὅλες τὶς ἐξουσίες, ἀλλὰ, κατὰ τὴ δική μας τουλάχιστον ἐκτίμηση, ὄχι λόγω τῶν ἀπολυταρχικῶν φρονημάτων του, διότι ἦταν φύση δημοκρατικὴ καὶ λαϊκὴ, ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πραγματώσει τοὺς στόχους του, ποὺ ἦταν ἡ σύγκραση τῶν συγχρόνων εὐρωπαϊκῶν πολιτειολογικῶν δεδομένων μὲ τὴν παράδοση τοῦ Γένους, τὴν ἑλληνοορθοδοξία. Ὁ Καποδίστριας ἤθελε σύγχρονο κρατικὸ μηχανισμό, ἀλλὰ μέσα στὸ σκεῦος τῆς Ῥωμαϊκῆς παραδόσεως. Ἔτσι δὲν ἄργησε νὰ ἔλθῃ σὲ σύγκρουση μὲ τὶς δυνάμεις ἐκεῖνες, ἐγχώριες καὶ ξένες, ποὺ ἐπεδίωκαν τὸν ἐξευρωπαϊσμό τῆς

μικρῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀποσύνδεσὶς τῆς, δηλαδή, ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ὑπόλοιπης Ῥωμηοσύνης, ποὺ ἐκφραζόταν μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὡς Ἐθναρχία, καὶ τὴν πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ σύνδεσὶς τῆς μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ Εὐρώπη, γιὰ νὰ δεθεῖ τελικὰ στὸ ἄρμα τῆς δυτικῆς διπλωματίας.

2. Ὁ Καποδίστριας, ὡς πολιτικὸς σπουδασμένος στὴ Δύση (Παντοβα), ἀσκημένος στὰ δυτικὰ ἀνακτοβούλια, καὶ συνεπῶς εὐρωπαῖος, ἔγινε δεκτὸς ἀρχικὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες δυνάμεις, μολονότι συγκρατημένα ἀπὸ μερικές, ὅπως ἡ Ἀγγλία. Παρακολουθοῦσαν ὅμως τὴν ἐκδίπλωση τοῦ προγράμματός του γιὰ νὰ διαπιστώσουν τοὺς ἀδηλοὺς στόχους του. Ὅταν, ἔτσι, διαπιστώθηκε ἡ ῥωμαϊκὴ - ἑλληνορθόδοξη δηλαδή- γραμμὴ πλεύσεώς του, ἐπιστρατεύθηκαν ὅλα τὰ διατιθέμενα ἀπὸ τὴ διπλωματία μέσα γιὰ τὴν ἐξόντωσή του. Ἡ Ἀγγλία, κυρίως, ὁργάνωσε μυστικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον του, χρησιμοποιώντας τὰ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ὄργανά της. Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Foreign Office καὶ τοῦ Colonial Office (στὸ Kew Gardens τοῦ Λονδίνου) προσφέρουν πληθώρα στοιχείων, ποὺ ἀποκαλύπτουν τὴν κίνηση τῶν νημάτων τῆς ἀντικαποδιστριακῆς δημαγωγίας ἀπὸ τὰ ἀγγλοκρατούμενα Ἑπτάνησα..

Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, τόσο ἐνοχλητικὸς γινόταν ὁ Καποδίστριας γιὰ τὴν φράγκικὴ καὶ μόνιμα ἀντιστρατευόμενὴ τὴν Ὀρθοδοξία Εὐρώπη. Θρεμμένος μὲ τὶς ἑλληνορθόδοξες παραδόσεις τῆς ἡπειρώτισσας μητέρας του (Ἀδαμαντίας), ἦταν δεμένος μὲ τὴν Ὀρθοδοξία καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα, βλέποντάς το ὡς κιβωτὸ σύνολης τῆς ζωῆς καί, συνεπῶς, ὡς «περιέχον» καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ Ἑθνους/Γένους. Τὸ γεγονὸς μάλιστα, ὅτι δύο ἀπὸ τὶς ἀδελφές του ἔγιναν ὀρθόδοξες μοναχές, τί ἄλλο φανερώνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικότητα τῆς οἰκογενείας του; Ἔτσι, καὶ ἂν ἀκόμη κατὰ τὴν παραμονή του στὴν Εὐρώπη, ὡς εὐφυῆς καὶ ἱκανὸς διπλωμάτης, κατόρθωνε νὰ συγκαλύπτει τὸ ἀληθινὸ φρόνημά του, ὅταν ἀνέλαβε τὰ ἡνία τῆς ἀνοργάνωτης ἐλληνικῆς πολιτείας, δὲν εἶχε λόγο νὰ ἀποκρύψει τοὺς ἀληθινοὺς στόχους του. Ἦδη ἡ πρώτη προκήρυξή του πρὸς τὸν ἐλληνικὸ λαὸ ἀρχίζει μὲ τὴ φράση: «Ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν».

Ἦταν γνωστὴ, ἄλλωστε, ἡ ἀντίθεση τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάσταση (1789) καὶ κυρίως τὶς ἀντιθρησκευτικὲς ἀρχές της. Καὶ αὐτὸ δὲν φαίνεται νὰ τὸ λαμβάνουν σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιμένουν, ὅτι ὑπῆρξε «τέκτων κανονικὸς»⁶, χωρὶς βέβαια ἐπάρκεια στοιχείων, λησμονώντας, ὅτι ὡς διπλωμάτης ὁ Καποδίστριας συνανατρεφόταν τοὺς πάντας, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ ἀνήκει ὀλόκληρος στὴν Ὀρθοδοξία, ἡ ὁποία διεκδικεῖ «μοναδικότητα» καὶ «ἀποκλειστικότητα» στὴ συνείδηση καὶ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως ἐπίσης δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἀρνητικὴ στάση του ἀπέναντι στὴ Μασονία καὶ κάθε μυστικὴ ὁργάνωση κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας του⁷. Ὁ

Καποδίστριας έβλεπε ζυμωμένη την ύπαρξη του Έθνους με την Όρθοδοξία, την ζωτική πνοή και αναστάσιμη δύναμή του: «Η χριστιανική θρησκεία (ως Όρθοδοξία), έλεγε, έσυντήρησεν εις τους Έλληνες και γλώσσαν και πατρίδα και αρχαίας ένδόξους αναμνήσεις και έξαναχάρισεν εις αυτούς την πολιτικήν ύπαρξιν, τής οποίας είναι στύλος και έδραίωμα».

3. Τò έκκλησιαστικό φρόνημα του υπαγόρευσε και σύνολη την πολιτική του. Και αυτό φαίνεται κατ' έξοχήν στην εκπαιδευτική και έκκλησιαστική πολιτική του. Άκολουθώντας την παράδοση του άγίου Κοσμά του Αίτωλου, θεωρούσε και αυτός την παιδεία άχώριστη από την έκκλησιαστική ζωή και απέκρουε την μονομερή ανάπτυξη του πνεύματος χωρίς την χριστιανική διάπλαση τής καρδιάς. «Τα άθεα γράμματα» ήταν και για τον Καποδίστρια, όπως και για τους λαϊκούς διδάχους του ΙΟ' αιώνας, Φλαμιάτο και Παπουλάκο, αναίρεση τής έλληνορθόδοξου παραδόσεως και, συνεπώς, δεν είχαν θέση στην ζωή του ελληνικού έθνους. Μία από τις βασικότερες έναντίον του κατηγορίες, που διετύπωναν οι προτεστάντες Μισσιονάριοι, οι όποιοι επέπεσαν στην Ελλάδα άμέσως μετά την Έπανάσταση για την έκφράγκευσή της, ήταν ότι τα σχολεία του Καποδίστρια είχαν μοναστηριακή όργάνωση και συνεδύαζαν καθημερινά παιδεία και λατρεία, προσφέροντας ως αναγνώσματα στην τράπεζα Βίους Άγίων!

Την μόνιμη δυσπιστία άπέναντί του όλων τών δυτικών, που υπό τò πρόσχημα του φιλελληνισμού εργάζονταν για την άποορθοδοξοποίηση και έκφράγκευση τών Έλλήνων, δείχνει ένα γράμμα του Korck (έπi Βαυαρών θά αναλάβει την διεύθυνση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος) στους δυτικούς προΐσταμένους του: «Ο Καποδίστριας έδωσε μέν στον Anderson την άδεια να ιδρύσει σχολεία, κάτι που ήταν για -όλους μία εύνοϊκή απόδειξη τών φιλελευθέρων φρονημάτων του. Άλλα κατά την συζήτηση μάς φάνηκε να κατέχεται από άνησυχία, ώστε να περιορίσει την άδεια που παραχωρούσε, με τò να έπιμένει έντονα στο να μη έπιτραπεί να διδάσκεται τίποτε σ' αυτά τα σχολεία χωρίς να έχει λάβει προηγουμένως γνώση ή Κυβέρνηση». Ο ίδιος ο Korck μάς πληροφορεί, ότι ο Καποδίστριας προέβαλλε συχνά άντιρρήσεις στην κυκλοφορία προτεσταντικών φυλλαδίων, που προσέβαλλαν τή θρησκευτική παράδοση του λαού. Έξ άλλου, ο Καποδίστριας έγγραφε στον άμερικανό μισσιονάριο Rufus Anderson, ότι «οί Έλληνες θά δέχονταν εύχαρίστως σχολεία και άλλα, βιβλία, εϊκόνες, και τέλος κάθε τί, που δεν θά τους άποσποΐσε ή δεν θά ύπονόμεινε την πίστη τους στην Έκκλησία του Έθνους τους»¹¹. Έπεδίωξε, μάλιστα, να λάβει δάνειο από την μεγάλη άμερικανική ιεραποστολική Έταιρεία Α.Β.С. F. M., που είχε καταρτίσει εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την Ελλάδα, «για να όργανώσει δικό του σύστημα έθνικής παιδείας». Η Έταιρεία, βέβαια, παρὰ τον διατυμπανιζόμενο φιλελληνισμό της, άπέρριψε την πρότασή του, διότι σκοπòς τής ήταν να εισαγάγει τον Προτεσταντισμό στην

Ἑλλάδα μέσω τῆς παιδείας, ὅπως καὶ ἔγινε ἄλλωστε. Ὁ Καποδίστριας, λόγω τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως καὶ τῆς διεθνοῦς θέσεως τῆς Ἑλλάδος, οὔτε νὰ ἀποκρούσει τοὺς δυτικούς μποροῦσε, οὔτε νὰ ἀρνηθεῖ τὴν προσφορά τους, λόγω τῆς ἐλλείψεως, ἄλλωστε, μέσων. Προσπαθοῦσε ὅμως νὰ τοὺς κρατεῖ ὑπὸ τὸν ἔλεγχό του. Στὸ Ἀρχεῖο τοῦ συνεργάτου του, Ἀνδρέα Μουστοξύδη (στὴν Κέρκυρα), ἐπισημάναμε πολλὰς ἀποδείξεις γι' αὐτὴ τὴν πολιτικὴ καὶ τῶν δύο αὐτῶν Κερκυραίων.

4. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ τοῦ Καποδίστρια ἔβαινε παράλληλα πρὸς τὴν εὐρύτερη ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ του¹⁴. Παιδεία καὶ Ἐκκλησία ἦταν τὰ βασικὰ ἐνδιαφέροντά του, γιὰ τὴν πνευματικὴ συνέχεια τοῦ ἔθνους, ὅπως καὶ ἡ δικαιοσύνη, γιὰ τὴν ἐκσυγχρονισμένη ὀργάνωσή του. Φρόντισε γιὰ τὴν ἀνακαίνιση τῶν ἐρειπωμένων ἐκκλησιῶν, γιὰ τὴν μόρφωση τοῦ Κλήρου, ἰδρύοντας ἐκκλησιαστικὴ σχολὴ στὸν Πόρο, σχεδίαζε δὲ ἀκόμη καὶ τὴν ἱδρυση «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας», καὶ συνέστησε εἰδικὸ Ὑπουργεῖο, τὴν «Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείας», πού, ὅπως ὁ ἴδιος ἐξηγοῦσε, «συνηνώθησαν δύο ὑπηρεσίαι ἀχώριστοι, καὶ πρὸς ἓνα συντρέχουσιν σκοπόν, τὴν ἠθικὴν τῶν πολιτῶν μόρφωσιν, ἣτις εἶναι ἡ βάσις τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τοῦ ἔθνους ἀνορθώσεως». Ὁ Καποδίστριας θεμελιώνει, ἔτσι, τὴν συνύπαρξη «Παιδείας καὶ Ἐκκλησίας» (ὄχι: Θρησκευμάτων), σὲ ἓνα Ὑπουργεῖο, γιὰ τὴν παράλληλη πολιτικὴ διακονία, δύο περιοχῶν, ποὺ παραδοσιακὰ συνδέονται μεταξὺ τους ἀδιάρρηκτα στὴ ζωὴ τοῦ Γένους.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Καποδίστρια ὡς «τοῦ πρώτου καὶ τελευταίου Κυβερνήτου, ποὺ ἀγάπησε καὶ ἐνδιεφέρθη εἰλικρινῶς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος» δὲν εἶναι ὑπερβολή. Πιστεύοντας στὴν ἀναγεννητικὴ ἀποστολὴ καὶ δύναμη τοῦ Κλήρου, ἐργάσθηκε γιὰ τὴν πνευματικὴ ἄνοδο καὶ τὴν σχολικὴ κατάρτισή του. Εἶναι ὁ μόνος πολιτικός μας, ὁ ὁποῖος ἐνδιεφέρθηκε εἰλικρινὰ γιὰ τὴν ἀξιοποίηση, καὶ ὄχι ἀπλῶς τὴν «δήμευση» καὶ ἀπαλλοτρίωση, τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Ἀξιοποίηση ὑπὲρ τῆς ἰδίας τῆς Ἐκκλησίας (μισθοδοσία τοῦ κλήρου καὶ συντήρηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχολείου). Ἀποπειράθηκε, ἐπίσης, νὰ καταπολεμήσει τὴν ὑπάρχουσα ἀταξία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, τὶς καταχρήσεις ὀλίγων κληρικῶν καὶ νὰ ἐπιβάλλει τὸν περιορισμὸ τοῦ κλήρου στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ τὴν τήρηση ἐκκλησιαστικῶν λογιστικῶν βιβλίων, χωρὶς ὅμως, στὸ τελευταῖο αὐτό, ἐπιτυχία...

5. Τὸ σημαντικότερο ὅμως μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς του, ποὺ συνιστοῦσε τὴν μεγαλύτερη πρόκληση γιὰ τοὺς δικούς μας Εὐρωπαῖστες καὶ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ἦταν ἡ προσπάθειά του νὰ ἀποκαταστήσει τὶς σχέσεις τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν πνευματικὴ τῆς Μητέρα, τὸ Οἰκουμενικὸ

Πατριαρχεῖο, πού ἦταν ἀκόμη καὶ Ἐθναρχικὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ Κέντρο. Μὲ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐθνεγερσίας, ὅπως ἦταν φυσικό, διεκόπη ἡ ἐπικοινωνία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, χωρὶς -ὅμως ἡ διακοπὴ αὐτὴ, καθ' ὅλη τὴν διάρκειά τοῦ Ἀγῶνος, νὰ λάβει τὸν χαρακτήρα πραξικοπηματικῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως. Τὰ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου οὔτε ἀπορρίφθηκαν ποτέ, οὔτε καὶ λησμονήθηκαν. Ἀντίθετα ἡ Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευση, αὐτὴ πού ἐξέλεξε καὶ τὸν Καποδίστρια ὡς Κυβερνήτη, διεκήρυξε: «Ἐπειδὴ πάντες ἡμεῖς [...] οὐκ ἐγνωρίσαμεν ἄλλην μητέρα, εἰμὴ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, οὔτε ἄλλον Κυριάρχην, εἰμὴ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣ καὶ ὁ μεγάλωφρων αὐτῆς Πατριάρχης Γρηγόριος πρὸ ὀλίγων χρόνων ἐθουσιάσθη ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως καὶ ὑπὲρ πατρίδος, διὰ τοῦτο οὐκ ἐφεῖται ἡμῖν ἀποσπασθῆναι ἀπ' αὐτῆς καὶ ἀποσκιρτῆσαι». Ὁ κύκλος ὅμως τῶν Διαφωτιστῶν, μὲ πρῶτο τὸν Κοραῖ, ποτισμένος ἀπὸ τὸ δυτικὸ πνεῦμα καὶ προσκολλημένος στὴν δυτικὴ ἀρχὴ τῶν ἐθνότητων καὶ στὶς δυτικογενεῖς προκαταλήψεις γιὰ τὸ Βυζάντιο καὶ τὴ Ῥωμηοσύνη, ἔγινε ὁ προπαγανδιστὴς τῆς αὐτονομήσεως τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Στὸ σημεῖο ὅμως αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες Εὐρωπαϊζοντες εὐθυγραμμίζονταν μὲ τὴν πολιτικὴ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων γιὰ τὸ νεότευκτο Ἑλληνικὸ Κράτος, ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή». Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ μπορεῖ νὰ συνοψισθεῖ στὰ ἀκόλουθα: λύση τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος μὲ τὴ δημιουργία μικρῶν ἐθνικῶν βαλκανικῶν κρατῶν, σὲ μόνιμη σύγκρουση ἢ ἀντίθεση μεταξύ τους, γιὰ τὴν ἐμπόδιση κοινοῦ ἀγῶνος ἐκ μέρους των πρὸς ἀνασύστασιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ῥωμανίας/Βυζαντίου. Ὁ διαμελισμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας συνδέθηκε μὲ τὴν δικαιοδοσιακὴ συρρίκνωση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μὲ τὴ δημιουργία ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ σ' αὐτὸ βοηθοῦσε ἡ ἐξάπλωση τοῦ ἐθνικοῦ καί, κατ' οὐσίαν ἐθνικιστικοῦ, πνεύματος στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Οἱ Ἕλληνες θὰ ἔχουμε τὸ θλιβερὸ προνόμιο νὰ ἡγηθοῦμε τὸ 1833 σ' αὐτὴν τὴν προσπάθεια ἀποσυνθέσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐθναρχίας.

Ὁ Καποδίστριας γνώριζε καλὰ τὰ σχέδια αὐτά. Ὡς ἐνσυνείδητα -ὅμως Ῥωμῆδος- Ὁρθόδοξος, γνώριζε, ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος, ἡ διακοπὴ τοῦ δογματικοῦ καὶ κανονικοῦ δεσμοῦ τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ προκαλέσει κυριολεκτικὰ διάλυση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐλευθέρου καὶ ἀλυτρώτου. Ἐξ ἄλλου, ἦταν καὶ βαθὺς γνώστης τῆς σημασίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὴν ὀρθόδοξη οἰκουμένη, -ὅπως ἀποδεικνύει ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία του. Ἄλλωστε, ἤδη τὸ 1819, εὐρισκόμενος στὴν Κέρκυρα, εἶχε ἐκδώσει ἐπὶ πλῆθος Ὑπόμνημα, ὑποστηρίζοντας τὴν ἀναβολὴ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴ θεμελίωση τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας «οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐθνότητος, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς εὐρείας καὶ ζώσης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»¹⁹. Τί ἄλλο δείχνει αὐτὸ ἀπὸ τὴν

θέληση τοῦ Καποδίστρια νὰ ἀναστηθεῖ «τὸ ρωμαίικο», τὸ ὁποῖο συνεχιζόταν μὲ τὴν Ἐθναρχικὴ ὑπόσταση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου; Μὲ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ ὄχι τὴν Εὐρώπη συνέδεε ὁ Καποδίστριας τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν εἶναι περίεργο, λοιπόν, ὅτι ὁ Κυβερνήτης συνῆψε ἀλληλογραφία μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνστάντιο τὸν Α΄ (1830-1834), μὲ σκοπὸ νὰ ρυθμισθεῖ ἡ σχέση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Μητέρα Ἐκκλησία μέσα στὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως καὶ τῆς ιστορικοκανονικῆς τάξεως. Στὴ συνάφεια δὲ αὕτῃ εἶναι ἐνδεικτικὴ τῶν προθέσεων καὶ τοῦ φρονήματος τοῦ Καποδίστρια μία πολύτιμη μαρτυρία τοῦ Κ. Οἰκονόμου, ποὺ δημοσιεύσαμε ἤδη. Ὁ Οἰκονόμος, στενὸς φίλος τοῦ Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ καὶ μετέπειτα Κυνουρίας Διονυσίου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο θὰ ἔλαβε ἀσφαλῶς τὶς σχετικὲς πληροφορίες, ἀναφέρει, ὅτι ὁ Καποδίστριας ἀνέθεσε στὸν Διονύσιο εἰδικὴ ἀποστολὴ στὴν Πόλη, γιὰ νὰ διευθετηθεῖ τὸ ταχύτερο τὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος, «ἵνα μὴ -ὅπως ἔλεγε (ὁ Καποδίστριας), πέσει ἡ ὑπόθεσις εἰς Φράγκων χεῖρας, καὶ τότε ἐχάθημεν»! Μέσα στὴ φράση αὕτῃ κλείνεται ἡ προφητικὴ πρόβλεψη τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὸ βαυαρικὸ αὐτοκέφαλο καὶ τὶς ἐπιπτώσεις του στὴ ζωὴ τοῦ Ἕθνους μας, ἀλλὰ καὶ στὴν ὅλη πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ὅμως δὲν ἤθελε ἡ Εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ. Τὴν ὁμαλοποίηση τῶν σχέσεων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν συνέχιση τῆς ἐνότητος τοῦ Ῥωμαίικου, ποὺ μπορούσε νὰ ὀδηγήσει στὴν ἀνάσταση τοῦ Βυζαντίου/Ῥωμανίας, δηλαδὴ τῆς Ὁρθόδοξης Αὐτοκρατορίας. Ἐνῶ ὁ Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ Διονύσιος ἐτοιμαζόταν γιὰ τὴν μετάβασή του στὸ Πατριαρχεῖο, οἱ δολοφονικὲς σφαῖρες ἔκοβαν τὴ ζωὴ τοῦ Κυβερνήτη καὶ ματαίωναν τοὺς σκοποὺς του. Οἱ δυνάμεις ἐκεῖνες, ποὺ τροφοδοτοῦσαν καὶ κατηύθυναν τὴν ἐναντίον του ἀντιπολίτευση, ὅπλισαν καὶ τὰ χέρια τῶν ἀφελῶν δολοφόνων του. Ὅπως, συνήθως, συμβαίνει στὴν ἱστορικὴ πορεία ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, οἱ προσωπικὲς δυσარέσκειες καὶ ἀντιθέσεις, ἐνισχυόμενες ἀπὸ τὶς ἐπιβουλὲς τῶν ξένων, μεγιστοποιοῦν τὶς ὁποιοσδήποτε ὑπερβάσεις καὶ ἀστοχίες, χάνοντας τὴ συνείδηση τῆς καθολικότητος καὶ τοῦ οὐσιώδους καὶ ἐν προκειμένῳ τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ Κυβερνήτη.

6. Τὸ τραγικὸ στὴν περίπτωση τοῦ Καποδίστρια εἶναι, ὅτι, βέβαιος γιὰ τὸν ἐθνωφελῆ χαρακτήρα τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου του, δὲν πίστευε, ὅτι θὰ βρεθοῦν ἀδελφοί του Ἕλληνες, ποὺ θὰ θελήσουν νὰ τὸ καταστρέψουν: «Οἱ Ἕλληνες γράφει δὲν θὰ φθάσουν ποτὲ μέχρι τοῦ σημείου νὰ μὲ δολοφονήσουν. Θὰ σεβασθοῦν τὴν λευκὴ κεφαλὴ μου [...]. Ἄλλωστε εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ θυσιάσω τὴν ζωὴν μου διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ τὴν θυσιάσω. Ἐὰν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι θέλουν νὰ μὲ δολοφονήσουν, ἅς μὲ δολοφονήσουν. Τόσον τὸ χειρότερον δι' αὐτούς. Θὰ ἔλθῃ

κάποτε ἢ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες θὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν τῆς θυσίας μου».

Λόγια προφητικά, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἐνδεικτικά της ὁλοκληρωτικῆς ἀφοσιώσεως τοῦ ἐρημίτη πολιτικοῦ στὴ διακονία τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Γένους. Στὶς 27 Σεπτεμβρίου 1831 ἔφυγε ἀπὸ τὸ ταπεινὸ Κυβερνεῖο τοῦ Ναυπλίου, γιὰ νὰ λειτουργηθεῖ, ὅπως ἔκανε σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, ὡς πιστὸς Ὁρθόδοξος. Τὸ γεγονὸς, ὅτι τὰ φονικὰ βόλια τὸν βρῆκαν λίγο μετὰ τὶς 6.30 τὸ πρωί, δὲν πρέπει νὰ μείνει ἀπαρατήρητο. Δὲν ἦταν ὁ πολιτικὸς τῶν δοξολογιῶν καὶ τῶν πανηγύρεων. Ἦταν ἓνας Ῥωμηός, ὅπως ὅλος ὁ ἀπλὸς καὶ εὐσεβὴς Λαός, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ὁποίου ἀνάλωνε τὴ ζωὴ του. Καὶ γι' αὐτὸ μαζὶ μὲ τὸ λαὸ ἀπὸ τὸν Ὁρθρο συμμετεῖχε στὴ σύναξη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Ἡ δολοφονία του ἀνέκοψε τὴν πορεία τοῦ Ἑθνους γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσή του μέσα στὰ ὄρια τῆς ἐλληνορθόδοξης παραδόσεώς του. Ἐπηρέασε ὅμως δυσμενῶς τὴν πορεία καὶ -ὅλης τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολῆς, ἀνατρέποντας τὰ σχέδια γιὰ τὴν ῥωμαίικη ἀποκατάστασή της.

Ὁ πιστὸς φίλος του Καποδίστρια Ἐϋνάρδος μπόρεσε νὰ συνειδητοποιήσῃ πολὺ ἐνωρὶς τὴ σημασία τῆς δολοφονίας τοῦ ἀληθινοῦ Πατέρα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος: «Ὁ θάνατος τοῦ Κυβερνήτου -ἔγραφε-εἶναι συμφορὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι δυστύχημα δι' ὅλην τὴν Εὐρώπην [...]. Τὸ λέγω μὲ διπλὴν θλίψιν: ὁ κακοῦργος, ὅστις ἐδολοφόνησε τὸν κόμητα Καποδίστρια, ἐδολοφόνησε τὴν πατρίδα του». Τὸ εἶπαμε ὅμως παραπάνω: Τὸ δολοφονικὸ χέρι κατευθυνόταν ἀπὸ τὶς δυνάμεις ἐκεῖνες, ποὺ ἐνήργησαν στὴ δολοφονία, ὡς ἠθικοὶ αὐτουργοί, πραγματοποιώντας ἔτσι τὸν σκοπὸ τους: τὴν ἀνακοπὴ καὶ ἀνατροπὴ ἐνὸς μεγάλου πατριωτικοῦ ἔργου, ποὺ ἐρχόταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ συμφέροντά τους.